

24 HODÍN V STAROVEKEJ ČÍNE

JEDEN DEŇ
V ŽIVOTE ĽUDÍ,
KTORÍ TAM ŽILI

YIJIE ZHUANG

YIJIE ZHUANG

24 HODÍN
V STAROVEKEJ
ČÍNE

JEDEN DEŇ
V ŽIVOTE LUDÍ,
KTORÍ TAM ŽILI

eastone BOOKS

24 HOURS IN ANCIENT CHINA

Copyright © Yijie Zhuang 2020

Slovak edition © 2021 by Eastone Group, a. s.

Z anglického originálu Yijie Zhuang – *24 Hours in Ancient China*
vydaného vydavateľstvom Michael O'Mara Books Limited preložil
Michal Zidor.

V roku 2021 vydalo vydavateľstvo Eastone Books, Bratislava.

www.eastonebooks.com

Translation © 2021 Michal Zidor

Jazyková korektúra: Miriam Pokorná

Verše: Jana Kantorová-Báliková

Redakčné úpravy: Mgr. Alica Činčárová

Layout: Studio Eastone

Tlač: CPI Moravia Books s. r. o.

Všetky práva vyhradené.

Okrem použitia ukážok na účely recenzie a kritiky sa žiadna časť tejto knihy nesmie reprodukovať ani šíriť v akejkoľvek forme alebo akýmikoľvek prostriedkami bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

ISBN 978-80-8109-413-2

OBSAH

ÚVOD VIII

子 SIEDMA NOČNÁ HODINA (00.00 – 01.00)
LEKÁR PREDPISUJE LIEK 1

丑 ÔSMA NOČNÁ HODINA (01.00 – 02.00)
VYKRÁDAČ HROBIEK VYRÁŽA DO NOCI 9

丑 DEVIATA NOČNÁ HODINA (02.00 – 03.00)
PÔRODNÁ BABICA POMÁHA
PRI PÔRODE SVOJHO VNÚČAŤA 18

寅 DESIATA NOČNÁ HODINA (03.00 – 04.00)
PAHOLOK SA CHCE SŤAŽOVAŤ 26

寅 JEDENÁSTA NOČNÁ HODINA (04.00 – 05.00)
GAZDINÁ V MLYNE 36

卯 DVANÁSTA NOČNÁ HODINA (05.00 – 06.00)
VÝROBCA BRONZOVÝCH ZRKADIEL
SA RADÍ S KOLEGOM 44

- 卯 PRVÁ DENNÁ HODINA (06.00 – 07.00)
SPRÁVCA VODNÝCH TOKOV
MÁ NOSTALGICKÚ NÁLADU 55
- 辰 DRUHÁ DENNÁ HODINA (07.00 – 08.00)
UČITEĽ ZAČÍNA VYUČOVANIE 63
- 辰 TRETIA DENNÁ HODINA (08.00 – 09.00)
TKÁČKA ZBIERA MORUŠOVÉ LISTY 71
- 巳 ŠTVRTÁ DENNÁ HODINA (09.00 – 10.00)
KAMENÁR HROBIEK ŠKOLÍ SVOJICH UČŇOV 80
- 巳 PIATA DENNÁ HODINA (10.00 – 11.00)
ROBOTNÍK ZBIERA SOLANKU 89
- 午 ŠIESTA DENNÁ HODINA (11.00 – 12.00)
KŇAZ SA HÁDA S PRIATEĽOM 98
- 午 SIEDMA DENNÁ HODINA (12.00 – 13.00)
SPRÁVCA STRÁŽNEJ VEŽE ZBIERA SENO 107
- 未 ÔSMA DENNÁ HODINA (13.00 – 14.00)
SPRÁVCA SÝPKY MÁ KONTROLU 115
- 未 DEVIATA DENNÁ HODINA (14.00 – 15.00)
POSOL SA BLÍŽI K CIEĽU 124
- 酉 DESIATA DENNÁ HODINA (15.00 – 16.00)
SEDLIAK MÁ PRESTÁVKU 133
- 申 JEDENÁSTA DENNÁ HODINA (16.00 - 17.00)
VÁZEŇ DORAZÍ DO CIEĽA 140
- 酉 DVANÁSTA DENNÁ HODINA (17.00 - 18.00)
ROBOTNÍK V TEHELNI MÁ ŤAŽKÝ DEŇ 149

- 酉 PRVÁ NOČNÁ HODINA (18.00 - 19.00)
ŠĚFKUCHÁR PRIPRAVUJE BANKET 157
- 戌 DRUHÁ NOČNÁ HODINA (19.00 - 20.00)
SLUŽKA CISÁROVEJ MILENKY MÁ STRACH 166
- 戌 TRETIA NOČNÁ HODINA (20.00 - 21.00)
PISÁR DOSPEJE K ROZHODNUTIU 176
- 亥 ŠTVRTÁ NOČNÁ HODINA (21.00 - 22.00)
TANEČNICA MÁ VYSTÚPENIE 185
- 亥 PIATA NOČNÁ HODINA (22.00 - 23.00)
KRÁLOVSKÁ SLUŽKA PRIPRAVUJE KÚPEL 195
- 子 ŠIESTA NOČNÁ HODINA (23.00 - 00.00)
VOJAK BOJUJE O ŽIVOT 203

- ZÁVER 211
- POĎAKOVANIE 213
- BIBLIOGRAFIA 214
- ZDROJE ILUSTRÁCIÍ 216
- INDEX 219

0 500 míľa
0 500 km

Čína

v roku 17 n. l.

západné štáty

HUNSKÁ RÍŠA

Kucha

prefektúra Dunhuang

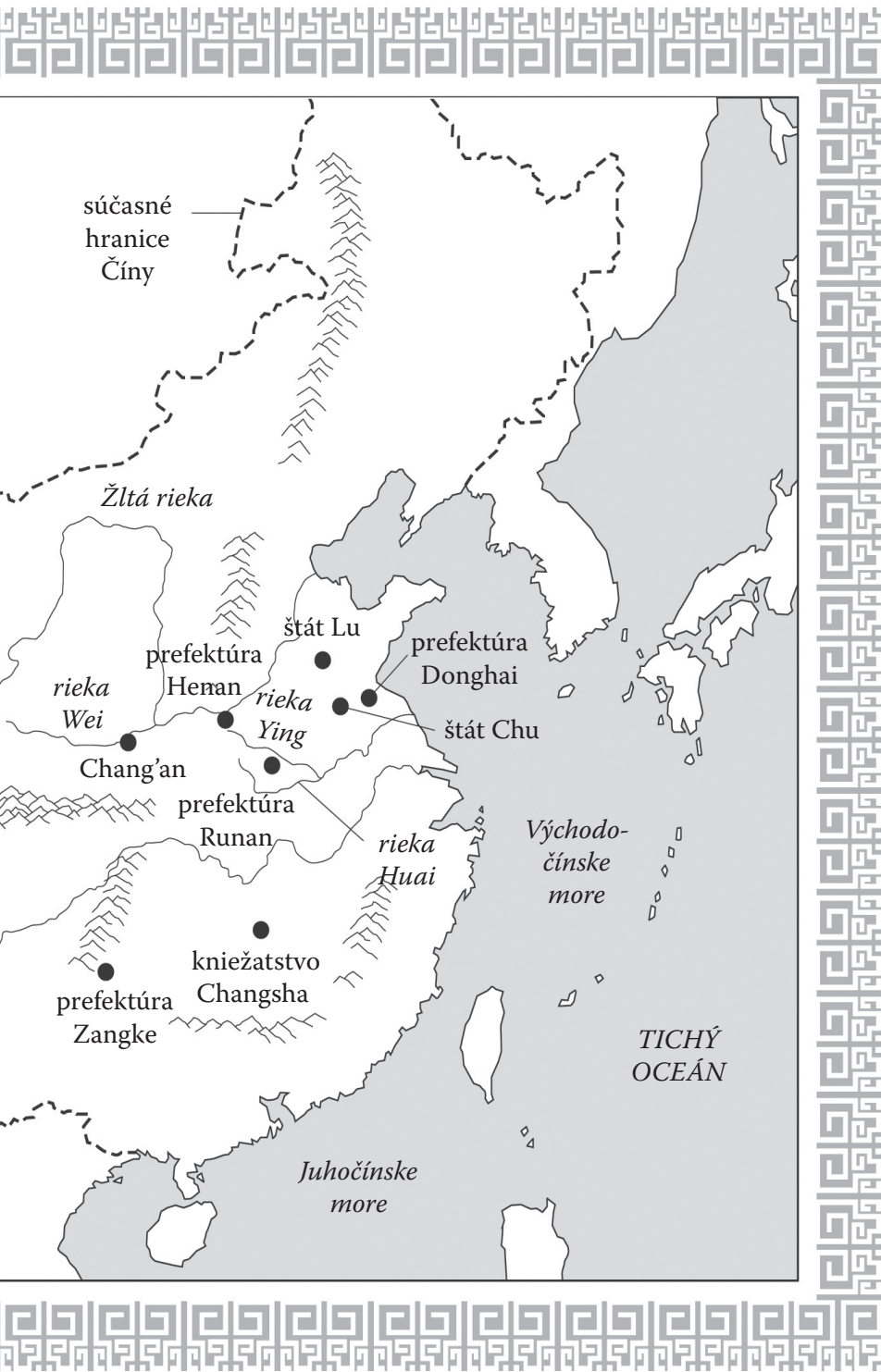
rieka Yangtze

pohorie Qinling

KRÁLOVSTVO
MAGADHA

Bengálsky
záliv

ÚVOD

Éra dynastie Západných Chanov je jedným z najfascinujúcejších období dlhej a farebnej histórie Číny. Je to doba dynamiky a zmeny – politickej, spoločenskej a technologickej –, kedy počet obyvateľov prudko stúpal, skúmali sa nové myšlienky a spoločnosť prechádzala tvrdou skúškou, keď nové nápady narážali na starý poriadok.

Názov tejto éry pochádza od cisárskej dynastie Západných Chanov. Názvom „západní“ sa odlišujú od neskoršej dynastie Východných Chanov, ktorá nasledovala v rokoch 25 – 220 n. l. Podľa európskeho datovania sa cisári dynastie Západných Chanov dostali k moci v roku 202 pred n. l. Ich vláda trvala niekoľko storočí, kedy rozširovali územie ríše a dosiahli politickú stabilitu a ekonomický pokrok, odzrkadľujúce stabilitu a pokrok Rímskej ríše na druhej strane Eurázie.

Dynastiu založil Liu Bang, ambiciózny vojvoda, ktorý zvrhol krátko vládnuce dynastiu Čchin v nemilosrdnej občianskej vojne, lenže ríša začala skutočne prekvitať až počas vlády cisára Wu (141 – 87 pred n. l.). Prví cisári dynastie Západných Chanov pred cisárom Wu sa držali taoistickej filozofie „vládnutia ničnerobením“ – čo je prístup vládnosti a nezasahovania, ktorý populácii umožnil zotaviť

sa z ekonomickej katastrofy spôsobenej vojnou a zlou vládou dynastie Čchin. Cisár Wu tento prístup zmenil a politický kapitál získaný sériou úspešných vojenských výprav použil na to, aby do vlády a spoločnosti zakotvil konfuciánske myšlienky a zaviedol chanovskú tradíciu rozsiahlych infraštruktúrnych projektov.

Táto kniha je zasadená do roku 17 n. l., kedy dôsledky vlády cisára Wu dovedli čínsku spoločnosť k ekonomickému a kultúrnemu vrcholu. Danú éru stelesňuje cisár Wang Mang, ktorý je sám uchvatiteľom moci a reformátorom v období plnom života a inovácií, zároveň však aj konfliktov a protikladov. V knihe uvidíme počiatok rozvoja niektorých konfliktov (ktoré nakoniec eskalovali do obrovskej vlny občianskych nepokojov vrcholiacich v roku 23 n. l., keď dav rebelov vnikol do paláca a Manga zabili).

Po Mangovom páde obyvateľstvo postihol silný úpadok spôsobený vojnou, hladomorom a záplavami a trvalo niekoľko storočí, kým sa jeho počet dostal znova na úroveň šesťdesiat miliónov ľudí žijúcich a pracujúcich pred Mangovou vládou v roku 12 n. l.

Dnes vieme o aristokracii Západných Chanov veľa vďaka textom ich súčasníkov a archeologickým výskumom. Rozvaliny palácov, stále stojacich zvyškov mestských hradieb a vojenských základní, spoločne s extravagantnými cisárskymi mauzóleami, nám poskytujú živý obraz o luxusnom živote elity Chanov. Zatiaľ čo učenci a pisári sa kvetnato rozpisovali o pochabostiach a výstrednostiach bohatých a rozmazaných pánov, ich texty nám poskytli veľmi málo materiálu na to, aby sme si vytvorili jasný obraz o živote bežných ľudí žijúcich v tejto neobyčajnej dobe.

Je nepochybné, že sa mali oveľa lepšie ako ich predkovia zo skorších období. Za vlády Západných Chanov sa poľnohospodárska výroba stabilne zvyšovala. Pšenica spoločne s prosom sa postupne stali primárnou plodinou ríše, ktorej výroba dosahovala historický rekord. Bežné domácnosti mali úžitok z vynálezov mnohých poľnohospodárskych technológií vrátane *daitianfy* (striedavého sadenia plodín), orania pomocou zvierat a celoplošne rozšíreného využívania vylepšených železných poľnohospodárskych nástrojov. Ríša za vlády Západných Chanov zažívala aj bezprecedentnú úroveň

remeselnej výroby vrátane glazovaných nádob, keramiky, bronzových a železných predmetov a veľkého množstva iného premyslene vyrobeného tovaru. Do týchto rozkvitajúcich oblastí priemyslu sa dostávalo čoraz väčšie množstvo obyvateľov získavajúcich podiel z bohatstva, ktoré vytvárali.

Ekonomický úspech mal veľký vplyv aj na ideológiu danej éry. Do myslenia všetkých – od cisárov po bežný ľud – sa hlboko vryla predstava večného života po smrti. Zatiaľ čo cisári a bohatí šľachtici vynakladali obrovské množstvo prostriedkov na výstavbu extravagantných mauzóleí, aj bohatí vidiečania si mohli dovoliť postaviť luxusné hrobky. Tri z kapitol knihy sa venujú staviteľovi hrobiek, vykrádačovi hrobiek a správcovi mauzólea, čo odráža skutočnosť, že smrť a posmrtný život boli v chanskej kultúre neobyčajne dôležité.

Nedávne archeologické projekty začali vrhať svetlo na opomínaný život bežných ľudí tejto éry. Medzi najpozoruhodnejšie objavy patrí vidiecky komplex Sanyangzhuang ležiaci celé stáročia pod vrstvami blata zo záplav Žltej rieky. Okrem toho sa v Quxiane nedávno objavili pozostatky mesta s ulicami, pecami, so studňami a s mnohými ďalšími predmetmi každodennej potreby, z ktorých sa dá určiť, ako tu žili bežní ľudia. Hrobka Laoguanshana Chana v Chengdu nám poskytla niekoľko z prvých lekárskech záznamov a navyše aj zachované krosná, zatiaľ čo medzi ďalšie nálezy v krajine patria rôzne nástenné maľby, nápisy na bambuse a dreve a keramické modely. Tieto predmety sú drahocennými svedkami rodinného života, pracovných podmienok a úmrtí bežného ľudu danej doby nielen v centre, ale aj na okrajoch impéria.

Táto kniha čitateľovi prináša jasný obraz o každodennom živote občanov éry starovekých Chanov, pričom prepája informácie z najnovších archeologických nálezov a výskumov s tradičnými historickými dokumentmi. Kde to údaje umožňujú, kniha dáva do popredia a zdôrazňuje spoločenské napätie medzi pánom a poddaným, zamestnávateľom a zamestnancom, manželom a manželkou. Zistíme, že aj v čase inovácií a hojnosti sa odpor ku krutej a svojvoľnej vláde

spájal s predstavou, že niekoľko najbohatších ľudí ostatným ukradlo prospech z bohatstva, čo nutne muselo viesť k revolúcii.

Tak ako ostatné tituly tejto série, aj kniha *24 hodín v starovekej Číne* ponúka príbehy dvadsiatich štyroch ľudí rôznych profesií a postavenia v spoločnosti. V porovnaní so starovekým Rómom, Aténami a Egyptom je staroveká Čína z obdobia dynastie Chan pre západných čitateľov menej známa. Vybrané príbehy sú zvolené tak, aby čitateľovi poskytli náhľad na bohatú tapisériu spoločenského a ekonomického života v čase, keď ríša zažívala vrcholné obdobie.

Príbehy sú z veľkej časti založené na skutočných príbehoch a udalostiach zo srdca krajiny vrátane oblasti Guanzhong, kde sa nachádzalo hlavné mesto Chang'an, povodia Žltej rieky, rieky Huai a z kniežatstva Changsha, čo boli niektoré z kultúrnej a ekonomicky najvyspelejších oblastí impéria. Pre pospájanie často útržkovitých dôkazov sme autentické životopisy jednotlivých ľudí „skryli“ do našich hrdinov (používame len priezviská osôb) a niekoľko príbehov opisuje život na okraji ríše, hoci sa takisto spája s centrálnymi regiónmi. Vďaka tomuto prístupu môžeme pochopiť každodenný život ľudí určitých profesií alebo skupín reprezentovaných každým protagonistom a uvedomiť si, že na okraji ríše bol život rovnako komplikovaný, civilizovaný a predsa obyčajný ako v srdci ríše.

POZNÁMKY O SYSTÉME MERANIA ČASU A MERACÍCH JEDNOTKÁCH

Dynastia Chan prijala a rozvinula systém merania času dynastie Zhou, ktorý rozdeľoval dvadsaťštyrihodinový deň na dvojhodinové úseky. Každá dvojhodina mala špecifický názov: polnoc (23.01 – 01.00), kikiríkanie kohútov (01.01 – 03.00), úsvit (03.01 – 05.00), východ slnka (05.01 – 07.00), raňajky (07.01 – 09.00), olovrant (09.01 – 11.00), obed (11.01 – 13.00), klesanie slnka (13.01 – 15.00), večera (15.01 – 17.00), západ slnka (17.01 – 19.00), súmrak (19.01 – 21.00) a čas na odpočinok (21.01 – 23.00). Dvojhodinové obdobie ako také sa nazývalo *shi* a bolo označené daným obdobím dňa: *zi, chou, yin, mao, chen, si, wu, wei, shen, you, xu* a *hai*. V tejto knihe

rozdeľujeme každé *shi* na prvú a druhú hodinu. Napríklad hodina medzi jedenástou v noci a polnocou sa nazýva „prvá hodina dennej doby *zi* 子“.

O meracích jednotkách dynastie Chan sa stále vedú diskusie. V tejto knihe sme prevzali najrozšírenejší názor: jedna *li* míľa sa zhruba rovná 415 m, jeden *dan* (kameň) sa zhruba rovná 32 kg a jedna stopa sa zhruba rovná 23 cm.

子 SIEDMA NOČNÁ HODINA

(00.00 – 01.00: DRUHÁ ČASŤ ZI)

LEKÁR PREDPISUJE LIEK

Guang sa práve chystá zhasnúť lampu a ísť do postele, keď niekto zabúsi na dvere tak nešetrne, až sa roztrasie celý dom. Jeho manželka sa dostane k dverám pred ním, a tak začuje panický hlas ešte skôr, než zbadá, kto ho ruší. Je to žena s tvárou poznamenanou takým zúfalstvom, že v nej takmer nespoznáva manželku svojho prasynovca. Lapá po dychu a po čele jej stekajú veľké kropaje potu. Medzi prudkými nádychmi mu oznamuje, že jej manžel odpadol, od neskorého popoludnia je v posteli a teraz začal niečo mumlať v delíriu.

Guang sa pripraví na cestu so ženou svojho prasynovca. Keď vezme do ruky svoju malú glazúrovanú lekárničku, uľaví sa mu, pretože vďaka svojim ťažko vydobytým dvadsiatim rokom skúseností je všetko v lekárničke pripravené.

Niekoľko hodín predtým navštívil pacienta, ktorý mal zimnicu a oblieval ho studený pot. Guang mu predpísal mletý zázvor, ktorý mal piť vo víne. Keď sa Guang vrátil domov, zapísal pacientove

symptómy a liečbu a hneď potom doplnil lieky do svojej lekárniceky zo železného kotla, ktorý máva položený na nízkom stolíku pri ohni. Občas kotel používa na prípravu liekov, no keď práve nie je využitý, slúži ako praktické úložisko na škatuľky s liekmi, zväzky bylín a iné liečivá príliš objemné na to, aby ich trvale držal v prenosnej lekárniceke.

Odkedy sa Guang vrátil liečiť ľudí vo svojej rodnej dedine, lekárnica sa používa dosť často – v skutočnosti má už druhú, lebo prvá sa rozbila, keď po nej Guang siahol počas ďalšej podobnej nočnej návštevy. Napadlo mu, že jeho pacienti očividne často čakajú do neskorej noci, kým sa ho rozhodnú privolať – ale aspoň ho privolajú.

Keď sa Guang vrátil do dediny, jej obyvatelia sa k nemu správali podozrievavo, takmer až nepriateľsky. Jeho predchodcovia v ostatných rokoch boli zrejme – podobne ako mnohí Guangovi kolegovia – pompézni táraji, ktorí boli lepší v povyšovaní sa nad svojich pacientov než v ich liečení. Nejaký čas trvalo, kým si ľudia uvedomili, že Guang je iný. V prvom rade sa lekárom nestal vďaka rodine a konexiám, ale preto, že ho úprimne zaujímala medicína. Keďže ho v profesii, ktorú si vyvolil, nemal kto školiť, Guang sa pridružil k niekoľkým potulným lekárom a zbieral od nich čriepky lekárskeho vedomostí, ako sa len dalo.

Našťastie si jeho prirodzený talent pre túto profesiu všimol starší lekár, ktorý sa pomaly blížil ku koncu svojho života. Lekár nemal dedičov zaujímavých sa o jeho povolanie a potešil sa, že v Guangovi objavil niekoho, kto sa postará o to, že jeho dlhé roky skúseností a drahocenných vedomostí nezahynú s ním. Počas najbližších štyroch rokov sa od skúseného lekára naučil všetko, čo sa dalo. Po smrti svojho mentora niekoľko rokov cestoval a medzitým sa naďalej učil o medicíne a liečbe bylinami.

V roku 5 n. l. cisár vydal dekrét zvolávajúci bylinkárov a lekárov na cisársky dvor, aby tu pracovali. Guang, v tom čase už sám rešpektovaný lekár, tam strávil päť rokov a medzitým získal ešte viac rád a lekcí od svojich kolegov. Hoci sa mu páčila práca so skúsenými lekármi a tešil sa prestíži vyplývajúcej z práce na cisárskom

dvore, vždy vedel, že jeho skutočným povoláním nie je praktizovať tento typ medicíny.

Nakoniec sa rozhodol vrátiť sa do svojho rodného mesta a založiť si tu lekársku prax. Nebolo ľahké prekonať zlú reputáciu, ktorú tu medicína získala následkom jeho predchodcov, Guang mal však oproti lekárom pred ním istú veľkú výhodu: jeho pacienti sa často vyliečili. Napríklad súčasného pacienta, svojho prasynovca, zachránil už niekoľkokrát predtým.

Ten úbožiak sa narodil s porušeným tráviacim traktom, vravel si Guang. Nieslo sa to v rodine – jeden z dôvodov, prečo sa rozhodol stať sa lekárom, bol, že pred dlhými rokmi sa musel bezmocne prizerať, ako jeho brat a synovec trpeli a nakoniec aj zomreli na rovnaké chronické problémy s trávením. Guang skutočne dúfal, že bude môcť naďalej zachraňovať svojho prasynovca alebo mu aspoň predĺži život. Nechcel byť svedkom toho, ako jediný mužský potomok jeho brata zomrie bezdetný.

Kráčajúc po dedine s manželkou prasynovca po svojom boku Guang s úzkosťou rozmýšľa, že na túto cestu sa vydáva príliš často. Trápi ho, že aj napriek jeho najväčšiemu úsiliu sa pacientovo zdravie postupom rokov čoraz viac zhoršuje. V každom prípade dnešná situácia nie je pomalým chátraním, ale náhlym kolapsom. Guang vie, že ho muselo spôsobiť niečo konkrétne, a trochu zostra sa na to opýta jeho manželky.

Ukáže sa, že v to popoludnie bol jeho prasynovec na oslave. Vydesená manželka Guangovi vraví, že jej muž zjedol len trochu bravčoviny a počas oslavy bol v poriadku, no asi hodinu po návrať domov začal zvracať. Guang si to počas chôdze necháva prejsť hlavou.

„Kedy jedol bravčové mäso a čo jedol predtým?“

„Minulý mesiac od osláv *Hanshi* (studeného jedla) držal pôst. Jedol len studené jedlo, až pred niekoľkými dňami začal prijímať pevnú stravu, lebo po pôste dosť zoslabol. Zjedol príliš veľa bravčoviny, všakže? Nechcel ma počúvať a dnes poobede zjedol príliš veľa mäsa. Skúšala som ho zastaviť.“

Lekár mlčí, pretože nechce manželke pridávať ešte viac starostí, v duchu však preklína „oslavy“ studeného jedla, nezmyselný rituál, ktorý za tie roky stál život niekoľkých z jeho starších a neduživejších pacientov. Tak dobre, oslavovaný Jie Zitui zomrel (v roku 636 pred n. l.) pri požari, keď odmietol slúžiť vojvodovi z Jinwenu (671 – 628 pred n. l.). Znamená to, že ostatní ľudia musia o celé stáročia neskôr zomierať tiež? A predsa sa stále veľa ľudí úzkostlivo postí od zimného slnovratu do skorej jari, kedy jedia len studené jedlo, a neberú pritom do úvahy, ako veľmi škodia svojmu zdraviu.

Oborí sa na manželku: „Tebe aj jemu som už veľakrát vravel: tajomstvom ochrany piatich orgánov je jesť pravidelne, načas a nikdy nie príliš veľa alebo príliš málo. Tučnému mäsu a vínu sa treba vyhýbať – hnijú po nich vnútornosti.“ Guang si príliš neskoro spomenul na to, že by mal zmierniť tempo a stlmiť hlas – manželka začala nariekať.

Dôkazy o starej medicíne

Teória *jin* a *jang*, úzko prepojená s klinickými symptómami a lekárskou diagnózou, bola v ére dynastie Chan už pomerne vyvinutá. Dva zachované lekárske texty opisujúce jedenásť jinových a jangových krvných ciest boli objavené v hrobke číslo 3 pri Mawangdui, na jednom z najznámejších aristokratických cintorínov z raných čias Západných Chanov, kde sa objavili jedinečne zachované mŕtvoly vrátane mumifikovaného tela pani Dai. V textoch sa opisovali aj lieky. Ďalším dôležitým objavom na cintoríne Laoguanshan bol nález mnohých klasických zásad vplyvnej lekárskej filozofie, ktorú vytvoril Bian Que (zomrel v r. 310 pred n. l.), a glazovaná figurína, kde boli jasne zaznačené krvné cesty a akupunktúrne body. Tieto objavy poskytujú kľúčové dôkazy na pochopenie pôvodu teórie ciev a toho, ako sa používala na diagnostiku a liečenie chorôb.

„Pamätám si na tvoju radu, strýko, lenže ten pochabý muž ma nikdy nepočúva. Vieš, aký je tvrdohlavý, a s každou chorobou sa jeho nálady zhoršujú. Môj život je utrpenie!“

Na Guangovu veľkú úľavu dorazili do pacientovho domu predtým, ako žena stihla celkom spanikáriť. Diplomatically ignorujú jej vzlyky lekár vstúpi do domu a kráča priamo do spálne, kde nachádza pacienta takmer v bezvedomí, ako sa trasie pod prikrývkou.

Guang podíde k posteli, chytí mladému mužovi zápästie a nahmatá pulz, zatiaľ čo vypočúva jeho ženu a prerušuje ju vždy, keď sú jej odpovede príliš zdĺhavé. Dozvie sa, že pacient sa v noci potí už dva dni, no odkedy začal zvracať, potí sa ešte viac. Zdá sa však, že vôbec nebol smädný, hoci keď je zdravý, zvyčajne si večer dáva hrnček vody.

Lekár prikývne a z pacientovho zápästia presunie prsty na cievy na jeho krku, zatiaľ čo druhou rukou mu jemne ohmatáva hrud' a chrbát. Manželka si jeho pohyby všimne a oznámi mu, že jej muž necítil žiadnu bolesť na chrbte, no všimla si, že sa párkrát chytil za brucho. Pri tých slovách jej manžel otvorí napuchnuté sčervenané oči a znova si na brucho položí ruku.

Pacientov pulz na krčnej tepne je normálny, lenže pulz na vretenovej tepne je abnormálne pomalý a nepravidelný. Guang zhodnotí, že môže vylúčiť vonkajší problém spojený s jangovou energiou. V tom prípade má do činenia s problémom spojeným s jinovou energiou vnútorných orgánov, spôsobeným chorým žalúdkom. Pomalý pulz, zvracanie, bolesť v žalúdku a absencia smädu zapadajú do typických symptómov nedostatku jangovej energie – diagnóza je ešte očividnejšia vďaka skutočnosti, že Guang tieto symptómy u svojho pacienta videl už predtým.

Našťastie – hoci jeho prasynovec dospel do akútnej fázy svojej chronickej choroby – má tvár žltú, nezačína černieť a oči mu nezbledli. Bravčové mäso pacientovmu slabému žalúdku poriadne uškodilo, jeho stav je však ešte vždy vyliečiteľný. Guang to povie jeho manželke, ktorá si po jeho slovách vydýchne úľavou.

Keď lekár otvorí svoju lekárničku, vyklízne z nej niekoľko medených ihiel a kamienkov *bianshi*. Keď si manželka tieto predmety

všímne, nahlas zastoná, lebo nezabúda, že jej manžel nereaguje dobre na akupunktúru. Vie, že lekár si to uvedomuje, preto si myslí, že sa uchýľuje k zúfalým prostriedkom.

Guang pri niekoľkých príležitostiach skutočne vyskúšal akupunktúru na svojom prasynovcovi, lenže vždy šlo v podstate o experiment. Problémom je v tomto prípade prehrievanie vnútorných orgánov a Guang spadá do filozofie, ktorá verí, že akupunktúra je v takých prípadoch obvyčajne kontraindikáciou. Zatiaľ čo niektorí lekári medickej filozofie Qin majú pocit, že akupunktúra by sa mala používať v takmer všetkých prípadoch, Guang verí, že niekedy len zhoršuje pacientov stres. Radšej používa lieky a bylinky a akupunktúru používa ako pomocnú liečbu. Kým vedľa neho stojí prasynovcova manželka, s nádejou očakávajúca prognózu a odporúčajúcu liečbu, Guang zvažuje možnosti. Choroba postúpila do nebezpečného štádia, keď farmaceutické zmesi môžu vyliečiť problém, ale za cenu toho, že pacienta zabijú. Zdravie tohto pacienta je skutočne také chatrné, že by ho mohol zahubiť každý silnejší liek.

Nakoniec Guang vezme štipku zázvoru, kus škoric a vetvičku liečivej byliny (*atractylodes lancea* – *atraktylis kopijovitý*) a vloží ich do svojho malého mažiara.

Rozdrví zmes na prášok, naberie ho na malú lyžičku a podá ju žene s pokynom, aby ju dala pacientovi zjesť. Lekár sa zatiaľ prizerá, ako pacient medicínu prehĺta a ako na ňu reaguje.

Keď lekár uvidí, že jeho prasynovec prijal zmes bez veľkých ťažkostí, povie si, že stav mladého muža je stabilizovaný. Najviac zo všetkého teraz potrebuje čas na zotavenie, lebo ak žalúdok dokáže prijať liek, začinkuje priaznivo aj na ostatné vnútorné orgány. Žalúdok je kľúčový, lebo keď je prázdny, z ostatných orgánov to vysáva silu.

ZLATÉ AKUPUNKTÚRNE
IHLY Z MANCHENGOVEJ
HROBKY CISÁRA
LIU CHENGA (33 – 7
PRED N. L.)